

складі Верховного Суду України (далі ККС ВС) від 23.05.2018 р. у справі №490/2455/17, якою була скасована ухвала суду апеляційної інстанції. Колегія суддів ККС ВС зазначила, що процесуальним законом передбачено оскарження в апеляційному порядку ухвал слідчого судді про застосування запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою. При цьому законодавець не встановив будь-якої заборони на оскарження в апеляційному порядку такої ухвали слідчого судді в частині визначення розміру застави. Тож оскарження альтернативного запобіжного заходу, визначеного поряд з основним в ухвалі слідчого судді, не може розглядатися як оскарження окремої ухвали слідчого судді, що не підлягає апеляційному оскарженню [3].

На сьогоднішній день кількість обраних запобіжних заходів у вигляді застави досить мала. Так, аналізуючи стан застосування органами досудового розслідування запобіжних заходів у 2020 році на основі статистичних даних органів прокуратури (Звіт про роботу прокурора форми №П), встановлено: за 12 місяців 2020 року з 37 193 поданих до суду клопотань про застосування запобіжних заходів за цей період часу, 21 501 становлять клопотання про тримання підозрюваних (обвинувачених) під вартою, а про застосування застави лише 9285 клопотань. З вищевказаної кількості, місцевими та апеляційними судами в результаті розгляду апеляційних скарг на ухвали про відмову в застосуванні цих запобіжних заходів, задоволено 18016 клопотань про обрання запобіжного заходу у виді тримання під вартою та 13 022 про застосування застави [4].

До причин такого низького рівня застосування застави, на нашу думку, належать: звичка застосовувати ті заходи, які раніше постійно обирались; небажанням відмовитись від стереотипів у практиці застосування запобіжних заходів; високі мінімальні розміри застави, так як більшість підозрюваних, обвинувачених не є платоспроможними щодо мінімальних розмірів застави. В той же час, інститут застави в кримінальному процесі виконує ряд важливих для суспільства і економіки функцій:

- 1) є проявом гуманності українського суспільства, оскільки особа (підозрюваний, обвинувачений) має можливість не перебувати під вартою;
- 2) гарантує виконання підозрюваним чи обвинуваченим покладених на нього обов'язків, оскільки можливість втрачання коштів є одним з кращих стимулів;
- 3) дає можливість фінансувати частину державних видатків на існування судової системи за рахунок звернутих в дохід держави коштів застави.

1. Кримінальний процесуальний кодекс України. Дана оновлення 16.12.2020. URL: https://ips.ligazakon.net/document/mus31252?an=6&ed=2018_12_10 (дата звернення: 01.02.2020).

2. Кримінальний кодекс України. Дана оновлення 04.12.2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text> (дата звернення: 01.02.2020);

3. Судова практика Касаційного кримінального суду та Великої Палати Верховного Суду. URL: <https://yur-gazeta.com/publications/practice/kriminalne-pravo-ta-proces/zahist-konvenciynih-prav-u-kriminalnomu-provadhenni.html> (дата звернення: 02.02.2020);

4. Статистична інформація Генеральної Прокуратури України за 2020 рік. URL: <https://old.gp.gov.ua/ua/statinfo.html> (дата звернення: 02.02.2020);

Світлана Корогод,
викладач кафедри
кримінального права та кримінології
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

ПОТЕРПІЛИЙ ВІД КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВОПОРУШЕННЯ, ПЕРЕДБАЧЕНОГО п. 10 Ч. 2 ст. 115 КК УКРАЇНИ

Визначення потерпілого як кримінальноправової категорії має важливе значення як для науки кримінального права в цілому, так і як окремого кримінально-правового поняття для кожного кримінального правопорушення окремо.

Вивчення окремих потерпілих неможливе без встановлення загального поняття потерпілого від кримінального правопорушення, виявлення загальних закономірностей, необ-

хідних для конструювання закону про кримінальну відповідальність. [1, с. 36]. На сьогодні законодавство про кримінальну відповідальність не містить чіткого визначення поняття потерпілого від кримінального правопорушення.

Словник української мови (1970-1980) надає таке тлумачення поняття «потерпілий» - людина, що дістала фізичну травму, зазнала матеріальних втрат, кривди і т. ін. [2]

Серед понять наук кримінального циклу можна виділити ті, які перебувають у певному співвідношенні з поняттям «потерпілий від кримінального правопорушення» такі як «потерпілий як суб'єкт кримінального процесу» та «жертва кримінального правопорушення».

Кримінально процесуальний кодекс України в ст. 55 дає чітке визначення потерпілого: «Потерпілим у кримінальному провадженні може бути фізична особа, якій кримінальним правопорушенням завдано моральної, фізичної або майнової шкоди, а також юридична особа, якій кримінальним правопорушенням завдано майнової шкоди» [3].

Однак з нашої точки зору зазначена дефініція характеризує в першу чергу потерпілого як учасника кримінального процесу, а відповідно вона далека від потреб кримінального права. В кримінальному ж праві під потерпілим від кримінального правопорушення розуміють соціальний суб'єкт (фізична чи юридична особа, держава, інше соціальне утворення або ж суспільство в цілому), блага, праву чи інтересу якого, що знаходиться під охороною кримінального закону, кримінальним правопорушенням заподіюється шкода або створюється загроза такої. Отже, можемо говорити про те, що поняття «потерпілий як суб'єкт кримінального процесу» і «потерпілий у кримінальному правопорушенні» мають неоднаковий зміст і обсяг.

Під жертвою кримінального правопорушення слід розуміти людину чи спільність людей у будь-якій формі їх інтергації, яким безпосередньо або опосередковано заподіяно кримінальним правопорушенням шкоду (Л.В. Франк, 1977) [4, с.124]. Під жертвою кримінального правопорушення з точки зору кримінологічної віктимології слід розуміти потерпілу від кримінального правопорушення фізичну особу незалежно від того, чи визнана вона такою у кримінально-процесуальному порядку і чи оцінює себе такою суб'єктивно. Поняття «жертва кримінального правопорушення» є ширшим ніж «потерпілий від кримінального правопорушення» оскільки воно охоплює не тільки безпосередньо заподіяну шкоду суб'єктам, охоронюваним кримінальним законом благам, правам чи інтересам, а й опосередковану шкоду іншим суб'єктам, для яких настали негативні наслідки кримінального правопорушення.

Потерпілий від кримінального правопорушення вважається факультативною ознакою складу кримінального правопорушення, тобто лише в окремих складах кримінального правопорушення він є обов'язковою ознакою. Мова ведеться про ті склади кримінального правопорушення в яких законодавець прямо вказує на ознаки потерпілого, таким чином мова ведеться про спеціального потерпілого, який крім загальних ознак потерпілої особи має додаткові ознаки. Наприклад, в ст. 117 КК України потерпілою особою може виступати тільки новонароджена дитина суб'єкта цього кримінального правопорушення (матері).

Неодноразово в теорії кримінального права висловлювалися думки про те, що потерпілим у кримінальному праві є суб'єкт, якому заподіяна шкода безпосередньо кримінальним правопорушенням. Визначаючи потерпілого у кримінальному правопорушенні, відповідальність за вчинення якого передбачена ч. 1 ст. 115 КК України можна зробити висновок, що потерпілим від умисного вбивства виступає будь-яка фізична особа (людина) смерть якої заподіяна в результаті дій винного.

Що стосується потерпілого в п. 10 ч. 2 ст. 115 КК України, то законодавець прямо не вказує на потерпілу особу від цього кримінального правопорушення, а лише вказує що воно повинно бути поєднане із зґвалтуванням або сексуальним насильством. Отже звертаючись до ст. 152 Зґвалтування та ст. 153 Сексуальне насильство КК України розуміємо, що потерпілим від даних кримінальних правопорушень може бути особа як жіночої так і чоловічої статі. Таким чином ми говоримо про те, що потерпілим від умисного вбивства поєданого із зґвалтуванням або сексуальним насильством є лише фізична особа, тобто громадяни України, іноземні громадяни, особи без громадянства, життя яких як об'єкт кримінально-правової охорони не містить ніяких юридичних особливостей і відмінностей. Кримінально-правовій охороні підлягає життя кожної людини незалежно від її віку, стану здоров'я та життєдіяльності, фізичних та моральних якостей від початку народження і до моменту смерті.

Розглядаючи потерпілого в п. 10 ч. 2 ст. 115 КК України в рамках кримінально процесуального законодавства слід звернутися до ч. 6 ст. 55 КПК України де зазначається, що

якщо внаслідок кримінального правопорушення настала смерть особи або особа перебуває у стані, який унеможливає подання нею відповідної заяви, положення частин першої - третьої цієї статті поширюються на близьких родичів чи членів сім'ї такої особи. Потерпілим визнається одна особа з числа близьких родичів чи членів сім'ї, яка подала заяву про залучення її до провадження як потерпілого, а за відповідним клопотанням - потерпілими може бути визнано кілька осіб. [3]. Навідміну ж від кримінально процесуального законодавства в кримінальному праві, як ми вже зазначали вище, потерпілим в умисному вбивстві поєднаному із зґвалтуванням або сексуальним насильством буде вважатися та особа, щодо якої вчинено зґвалтування або сексуальне насильство.

Таким чином підсумовуючи вищесказане приходим до висновку, що є нагальна потреба закріпити у кримінальному законі поняття «потерпілого від кримінального правопорушення» з урахуванням стану сучасної теорії кримінального права та практичного досвіду.

1. Сенаторов М.В. Потерпілий від злочину в кримінальному праві: монографія / За науковою редакцією доктора юридичних наук, професора, академіка Академії правових наук України В. І. Бори́сова. – Харків: Право, 2006. С. 208

2. Словник української мови (1970-1980) у 11 т. URL: <http://sum.in.ua/s/poterpilyj> (дата звернення 26.02.2021)

3. Кримінальний процесуальний кодекс України. Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2013, URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text> (дата звернення 26.02.2021)

3 Кримінологія: підручник/ В.В. Голіна, Б.М. Головкін, М.Ю. Валуйська та ін.; за ред. В.В. Голіна, Б.М. Головкіна. – Х: Право Харків, 2014.С. 440

Олег Літун,
викладач кафедри
оперативно-розшукової діяльності
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

Андрій Фесак,
начальник сектору ВКП ДРУП
ГУНП в Дніпропетровській області

ДЕЯКІ АСПЕКТИ АКТУАЛІЗАЦІЇ РОЗШУКУ ДІТЕЙ, ЯКІ ЗНИКЛИ БЕЗВІСТІ

Розшук дітей, які зникли безвісти, є пріоритетним напрямом розшукової роботи Національної поліції. Особлива роль у зазначеній сфері відведена підрозділам кримінальної поліції, які з цією метою здійснюють оперативно-розшукову діяльність, оскільки своєчасне встановлення місцезнаходження дітей, що зникли безвісти, неможливе лише кримінально-процесуальними та криміналістичними засобами.

Практика розшукової роботи, яка слугує критерієм вірності розроблених і застосовуваних тактичних рекомендацій, сьогодні свідчить про низку недоліків стосовно розшуку дітей, які зникли безвісти. Так, на кінець звітного періоду у 2012 році залишилось у розшуку 33 дитини (0,4 % від кількості безвісно зниклих дітей), із них малолітніх - 13 (39,4 %); у 2013 р. – 38 (0,6 %) та 14 (36,8 %) відповідно; у 2014 р. – 41 (0,9 %) та 12 (29,3 %); у 2015 р. – 58 (1,3 %) та 20 (34,5 %); у 2016 р. – 81 (1,4 %) та 40 (49,4 %); у 2017 р. – 48 (0,6 %) та 25 (52,1 %); у 2018 р. – 55 (0,5 %) та 27 (49,1 %); у 2019 р. – 46 (0,3 %) та 20 (43,5 %) [1]. Незважаючи на досить високу результативність вжиття цих заходів (більше 80 % дітей, які зникають безвісти, розшукуються протягом доби), слід акцентувати увагу на тому, що такий результат досягається одночасним й у багатьох випадках нераціональним залученням особового складу територіальних підрозділів Національної поліції (переважно підрозділів карного розшуку та ювенальної превенції) до виконання розшукової роботи, а також значними затратами матеріальних і технічних ресурсів, що ускладнює організацію оперативно-службової діяльності підрозділів карного розшуку як у цьому, так і в інших пріоритетних напрямках протидії злочинності, призводить до дублювання функцій, відсутності єдиного керівництва та ін..

Все це свідчить про низький рівень чіткої організації розшукової роботи взагалі й ро-